

Na de storm SRI LANKA

De enige manier voor de slachtoffers van de Tsunami om de ramp achter zich te laten is terug aan te knopen met het leven zoals het ervoor was, en zich niet te settelen in afhankelijkheid. Zeker in Sri Lanka spelen wij westerlingen daar een belangrijke rol in: voor velen uit het getroffen gebied (maar ook daarbuiten) is het toerisme een belangrijke bron van inkomen. Vandaar deze reportage: is Sri Lanka klaar om u te ontvangen, na de tsunami, maar ook na decennia van burgeroorlog? En zo ja, wat is er te zien? Een ontdekkingsreis door Sri Lanka.

Plaatsen met historische *roots* hebben altijd iets extra als reisbestemming. Nergens is dat zo letterlijk te nemen als in Sri Lanka. In Anuradhapura, de historische hoofdstad, staat een boom van, u leest het goed, 2.254 jaar oud. Princes Sangamitta, dochter van de Indische Keizer Ashoka, heeft in 249 voor Christus een stek van de bodhiboom waaronder de Boeddha zijn verlichting bereikte overgebracht naar Sri Lanka. De boom is sindsdien onophoudelijk bewaakt, zodat zijn leeftijd historisch vaststaat.

Aangezien toeval en *hoerenchance* geen plaats hebben in de Oosterse gedachtewereld zal het wel mijn karma zijn die maakte dat het plateau waarop de heilige bodhiboom staat opengesteld werd voor het publiek, net op die dag dat ik in Anuradhapura verbleef. Niemand kon me zeggen wanneer dit voor het laatst gebeurd was (wel meer dan honderd jaar geleden), en welke de aanleiding was. Normaal is de boom te zien vanaf een vijftiental meter lager gelegen terrein. Aan de laatste trappen naar het plateau stond een file pelgrims, die achter de hoek verdween. In al mijn naïviteit vroeg ik of de file aan de andere kant, vier man achter een dranghekken, ook toegang gaf. Nee dus, maar toch schoof één van de bewakers me tussen de wachtenden aan de voet van de trap, hierbij een file van vier kilometer en zes uur omzeilend. Niet alleen dat, in tegenstelling tot alle anderen was ik niet ontdaan van mijn aardse bezittingen, zoals mijn camera. Dus dankzij dit alles heb ik hierbij voor Weekend Knack een hele nieuwe tak van de fotografie ontwikkeld: de botanische scoop.

Het is een pakkende ervaring om geconfronteerd te worden met deze boom. Op zich is hij, ondersteund door metalen constructies, een fascinerend zicht, maar het idee van die directe lijn naar een van de scharniermomenten in de geschiedenis, en de devotie van de stille, in het wit geklede massa maakt het alleen maar sterker. In de tempels aan de voet van de boom bidden de pelgrims in stilte, in de hoop op hulp van hogerhand voor hun soms uitzichtloze problemen. Zo spreekt een vrouw van middelbare leeftijd me aan. Ze is hier komen bidden omdat er nog steeds niets in orde gekomen is na de tsunami, de overheid wil haar niet helpen met de wederopbouw, ze is radeloos.

Deze bodhiboom is het treffendste symbool voor de eerste van de vele invasiegolven die Sri Lanka heeft vorm gegeven. 2500 jaar geleden kwamen de eerste Singhalezen van – waarschijnlijk- Noord India afgezakt naar Sri Lanka, een paar honderd jaar later werd het

Boeddhisme door keizer Ashoka ingevoerd. En in tegenstelling tot grote buur India, waar de godsdienst werd verdrongen door het Hindoeïsme is in Sri Lanka het Boeddhisme tot vandaag de godsdienst van de massa gebleven. Sri Lanka werd eeuwen lang geregeerd door koninklijke dynastieën. Twee historische hoofdsteden zijn daar het overblijfselen van: Anuradhapura (hoofdstad vanaf 380 voor Christus) en het jongere, meer compacte en beter bewaarde Polonnaruwa. Wat er overblijft van deze steden zijn ruïnes en stupa's verspreid in grote parkgebieden waar het aangenaam in rondlopen en –fietsen is. Daar, zoals overal elders, is de natuur in al zijn intensiteit aanwezig: de schitterende bomen, de apen. De Vlaming krijgt er ook een natuurlijke sympathie voor de Srilankese cultuur. Lang voor wij zelfs maar de dappersten der Galliërs werden bouwden ze hier al heelder steden uit rode baksteen!

Even indrukwekkende restanten van deze historische periode zijn het koninklijk paleis op de Sigiriya rots, de grot-tempels in Dambulla en de tempel van Mihintale. Allen liggen ze op een paar tiental kilometer van mekaar in het centrum van het land. Mihintale, zo'n dertien kilometer van Anuradhapura, is de bakermat van het Boeddhisme in Sri Lanka, de plek waar de toenmalige koning van Sri Lanka werd bekeerd. De site is een sfeervol ensemble van tempels, stupa's en rotsen met schitterend uitzicht op de omgeving, zoals steeds blootsvoets te bezoeken, en dus onder de loden zon een goede oefening voor onze tere voetzolen. De grot-tempels van Dambulla zijn voor mij het meest sfeervolle historische monument van Sri Lanka. Verspreid over een vijftal grotten met muurschilderingen staan een honderd vijftigtal boeddha beelden van zeer diverse formaten en posities. De sfeer deed me denken aan die van Abu Simbel in Egypte, maar dan in een tropisch klimaat, omringd door aapjes die mekaar ontluisen en proberen flesjes mineraalwater te openen.

In 477 werd op de immense rotsformatie die uit het niets oprijst in de vlakte van Sigiriya een kasteel gebouwd als verdedigingslinie tegen de oprukkende Indische legers. Het deed evenzeer dienst als zomerpaleis, een soort van penthouse *avant la lettre* voor de koningen. Op de steile klim naar boven kun je ook een zicht werpen op de wereldberoemde fresco's van *topless* nimfen *with big boobies*. Bovenop de rots, een plateau van 1.6 hectare, heb je een adembenemend zicht op de weidse omgeving, een ideale plek om een zonsondergang en een aankomend regenfront te bewonderen. Met al dit klim- en wandelwerk is een bezoek van Sri Lanka trouwens uitstekend voor de fysieke conditie.

De boeddhistische devotie is nog het best aan te voelen in Kandy, de laatste van de historische hoofdsteden, wat verder naar het zuiden. Daar wordt elk jaar in augustus het tiendaagse Perahera festival gehouden. Honderdduizenden zakken af naar de stad om het spektakel van honderd weelderig geklede olifanten, duizenden drummers en dansers, en honderden toortsdragers te aanschouwen. Deze eeuwenoude processie eert het andere waardevolle icoon van het boeddhisme in Sri Lanka: een originele tand van Boeddha, die zo'n 16 eeuwen geleden overgebracht werd uit India. Gedurende de tien dagen van de Perahera wordt de kist met de heilige tand geparadeerd, op de grootste en meest opgetuigde olifant van het gebeuren. Wat ook opvalt is hoe warm de kleuren van het Boeddhisme zijn: de monniken (mannen én vrouwen) dragen schitterende gewaden in

een kleurwaaier tussen rood en geel, met alle tinten van oranje ertussen. Het geheel wordt de ochtend na de laatste optocht afgesloten met een *water cutting ceremony*, een moment van intense en stille devotie. Niet te missen.

Kandy is een aangename stad, de tweede grootste van het land, gelegen in het wat minder hete heuvelland, op vijfhonderd meter hoogte. Het artificiële meer naast het tempelcomplex is een rustgevende plek in de stad, net als de erg grote en mooie botanische tuinen, de gedroomde plek voor koppeltjes in wording. De bomen geven er het goede voorbeeld. De huidige hoofdstad Colombo, gelegen aan de kust, heeft minder te bieden, en is eerder gekenmerkt door de enorme wolken uitlaatgassen op de hoofdstraat Galle Road. Enkel het shoppen is er best leuk, onder meer in de upmarket warenhuizen van Odel en Barefoot. Bij zonderondergang wordt Galle Face Green, een park aan de kustlijn een levendige plek. Voor een onderdompeling in het geroezemoes van de stad moet je in de marktstraten van Pettah zijn.

Van de tweede invasiegolf die Sri Lanka heeft gekend krijg je nauwelijks iets te zien als toerist. De Tamils leven in het Noorden en Oosten van het land, regio's waar je in de regel niet naartoe gaat omwille van de politieke toestand. Niet dat het recente immigranten zijn, integendeel, hun geschiedenis gaat 23 eeuwen terug, dus nauwelijks korter dan de Singalezen. Hoewel ze fysiek niet van mekaar te onderscheiden zijn is de kloof groot tussen beiden: andere taal, ander alfabet, andere godsdienst (Hindoeïsme). Sinds het begin der tijden werden de Singhalese dynastieën aangevallen door de Zuid Indische Tamil Koningen. Vanaf de 11de eeuw was er een Tamil Koninkrijk in het noorden. Het is pas onder de Engelsen dat het land voor het eerst vanuit één plaats werd geregeerd.

De derde golf krijgt u wel degelijk te zien: de geleidelijke kolonisatie door Portugezen, Nederlanders en uiteindelijk Engelsen. Vooral deze laatste hebben hun stempel gedrukt op het eiland. De erfenis van de democratie staat er nog, ook de spoor- en wegverbindingen zijn aan hen te danken, het Engels is wijd verspreid. Zeker in het heuvelachtige deel van het land rond Nuwara Eliya kan u nog de sfeer van de koloniale periode opsnuiven. Dit stadje, gelegen op bijna 2000 meter hoogte, geniet van een beduidend frisser klimaat, hetgeen de Engelsen aantrok. Het stadje is dan ook een combinatie van stijlvolle Engelse gebouwen met een typische Srilankees stadscentrum, met bushalte, winkelgalerijen en groothandelscentrum. *Very British* zijn de statige huizen en clubs, met alles erop en eraan: rozentuinen, donker houten interieurs, *dress code*. De bioscoop is als bevroren in de tijd, met zijn projectieapparatuur van voor de tweede wereldoorlog, het bijgekleurde portret van Dirk Bogarde als jonge god.

Op het programma stond een etentje in het restaurant van de Golf Club. Het etablissement dateert van 1889 en straalt een *Anglitude* uit dat het geen naam heeft, met het donkerhouten interieur, de bar, de biljartzaal, de vergeelde zwartwitfoto's van de trofeewinnaars, de lijsten van *honorary members* waarop de Srilankese namen pas erg

laat beginnen verschijnen, en, jammer genoeg, de *very British* kookkunst in het restaurant.¹

Ook de invoering van thee heeft deze streek aan de Engelsen te danken. De wijde regio rond Nuwara Eliya is volgepland met thee struiken. Her en der zijn groepen vrouwen bezig met het plukken van de thee. De kans is groot dat dit nazaten zijn van de Tamils die de Engelsen uit Zuid India overbrachten om te werken op de plantages (en zo een tweede etnische conflicthaard creëerden). Het bezoek van één van theefabrieken moet zeker op het programma staan. Ook daar is er nauwelijks iets veranderd sinds de tijd van de Engelsen. De fabriek is een stukje uitstekend onderhouden en operationele industriële archeologie. Het prachtige natuurpark Hortons Plain, op een uurt rijden van Nuwara Eliya is de verplaatsing zeker waard. Na een wandeling door de graslanden en bossen op het 2000 meter hoge plateau kom je aan de rand ervan, *World's End*, met een spectaculair zicht op de 880 meter lager gelegen vlakke.

De *Hill Country* heeft nog meer te bieden. Tussen december en mei is Adam's Peak, de immense rotsformatie, een bedevaartsoord voor duizenden, zeven kilometer bergop langs 5200 trappen. Boven vinden zij hun object van devotie, de laatste voetafdruk van Boeddha op zijn weg naar het paradijs. Het is daar een drukke transitzone: voor sommige Christenen is dezelfde voetafdruk de eerste van Adam nadat hij uit het(zelfde?) paradijs werd verbannen. Voor toeristen is het daar boven vooral ook een onnavolgbaar vergezicht, zeker bij zonsopgang.

De vierde golf die dit land heeft vormgegeven is de onafhankelijkheid en vooral de burgeroorlogen die er decennia lang werden uitgevochten. Het was gedoemd om slecht af te lopen na de onafhankelijkheid. De Singhalese bevolking, de ruime meerderheid (ca. 74%), die vele complexen meestorst: een eeuwenlange geschiedenis van invasies vanuit de zoveel grotere buur India, economische achterstelling door de Engelsen, een godsdienst die in de verdrukking staat. Na de onafhankelijkheid werden in pure eigen-volk-eerst stijl alle bruggen met de Tamils opgeblazen: Engels werd vervangen door uitsluitend Singalees, een positieve discriminatie ten voordeel van de Singhalezen bij inschrijving op de Universiteit en in overheidsdienst, het verheffen van het boeddhisme tot quasi staatsgodsdienst, ga zo maar door. Ondertussen zijn deze maatregelen teruggedraaid, maar de geest was uit de fles: de Tamil Tijgers, een terreurorganisatie en/of bevrijdingsleger met kindsoldaten, zelfmoordterroristen, politieke moorden (inclusief Rajiv Gandhi van India), *high profile* aanvallen zoals op de luchthaven. Ook gaven ze het goede voorbeeld door de Moslims uit het Noordelijke Jaffna te verjagen. De aanslepende oorlog heeft aan zo'n 60.000 mensen het leven gekost.

¹ Op het terras maak ik een sprekende *tranche de vie* mee. Acht mannen, Srilankezen, zijn er bijeen. Vier mannen, de oudsten, zitten in de fauteuils. Vier anderen, jonger, maar toch in de dertig, staan, ondanks het feit dat er ruim voldoende stoelen en fauteuils zijn. De conversatie gebeurt in het Engels: de jongeren eindigen bijna elke zin met *Sir*, de ouderen noemen de jongeren steeds *Son*. De sfeer van als evidentie aanziende superioriteit druipt er van af. En als één van jongeren een sigaret wil aansteken roept hij vanzelfsprekend één van de kelners voor een vuurtje. Als ik na de platgebakken *lamb chops* terugkeer van het restaurant staat en zit en staat het groepje er nog steeds.

Sinds een vijftal jaar zijn er vredesonderhandelingen onder Noorse auspiciën, de burgeroorlog is gestopt (buiten de occasionele politieke moord en de interne terreur in de door de Tamils bezette gebieden), het Noorden en het Oosten zijn weer bereikbaar. Het is een wapenstilstand, maar van echte vrede en unificatie is er geen sprake. Het is één van de weinig landen die ik ken waarvan een deel van het territorium niet onder controle van de centrale overheid staat. Ga dan maar heropbouwen na een tsunami. Als toerist heb je daar allemaal geen last van (ook in het verleden niet), behalve dan dat een deel van het land moeilijker toegankelijk is.

Alsof dit niet genoeg was ontwikkelde zich in de jaren 80 ook nog een Marxistische, guerrillabeweging met Rode Khmer-achtige ideologie onder de Singalezen, de JVP. Een bloedige guerrilla oorlog en 60.000 levens later was de beweging verslagen. Na een grondige face-lift is de JVP nu een politieke partij met Marxistische, nationalistische en wat xenofobe ideologie, die nu mee in de regering zit. Het blijft moeilijk te vatten dat dit volk zoveel wantoestanden heeft doen ontstaan over de jaren. In het dagelijkse contact leggen ze vooral een open, warme glimlach tentoon. In de drie weken ter plaatse heb ik niet een teken van agressie naar mezelf toe meegemaakt.

De vijfde golf die Sri Lanka vorm heeft gegeven was het toerisme. Het kon ook moeilijk anders, het land heeft alle troeven: klimaat, stranden, cultuur, natuur, een wijdverspreide kennis van het Engels, lage prijzen. Vooral ten zuiden van Colombo, aan de zuidwestelijke en de zuidelijke kustlijn en rond de historische steden werd toeristische infrastructuur voor alle budgetten opgetrokken. De Oostkust, Tamil gebied, heeft minder ontwikkeling meegemaakt, ondanks het feit dat de stranden er mooier zijn, en ideaal voor surfers. Je kan vlot *low budget* rondreizen in Sri Lanka: het openbaar vervoer is er goed (neem de trein als het kan: aangener en veiliger dan langs de weg), je vindt er logies voor minder dan 20 Euro per nacht. Zo heb ik een aantal nachten doorgebracht in Unawatuna, net ten oosten van Galle aan de zuidkust. De hotelletjes en bars langs de kust en onder de palmen bieden alle ontspanning aan die een mens zich kan wensen.

Maar dezer dagen promoot de Sri Lanka Tourist Board vooral het meer *upmarket* toerisme. De hotels en lodges die op deze markt viseren zijn duurder, maar beantwoorden wat mij aan betreft de hoogste standaarden. Een aantal hotels, zoals De Earls Regency in Kandy zijn traditionele vijfsterren hotels met de (uitstekende) kamers in een hotelgebouw. Anderen, zoals The Lodge in Habarana, Culture Club in Dambulla, en Palm Garden in Anuradhapura, alle drie in de regio der oude hoofdsteden, zijn uitgestrekte *resorts* met losstaande huisjes van één of een paar kamers verspreid in een groot tuincomplex. Meestal grenzen ze aan een natuurgebied, met bijbehorende romantisch uitkijktorentje. Deze hotels zijn smaakvol ingericht, en bieden de infrastructuur, vriendelijkheid en verfijning die je kan verwachten.

Aan de kust heb ik mogen logeren in kleinere, maar daarvoor niet minder luxueuze hotels. Saman Villas, 27 kamers, ligt op een rots op de kustlijn in Bentota, een vijftigtal kilometer ten zuiden van Colombo. Het is een smaakvol, erg *zen* hotel (met fluitspeler tijdens de avond uren), met een zwembad dat spectaculair tot aan de rand van de rots komt, en romantische dinerlocaties. Hier, zoals in vele andere hotels, is er een uitgebreid

wellness aanbod: Ayurvedha, sauna, massages,... Afhankelijk van het seizoen bent u hier minimaal 150 tot 400 dollar per nacht lichter. Nog intiemer, zes kamers groot, is Apa Villas, in het binnenland van Galle aan de zuidkust. De uiterst smaakvolle en persoonlijke inrichting van het oude huis is het werk van Nikki Harrison, een uiterst aangename dame des huizes. Dit is het soort plekken waar ook grote sterren even de intimiteit komen opzoeken. En dat vanaf 200 dollar per nacht.

Culinair is Sri Lanka niet echt overweldigend. Veel en lekker fruit, maar de lokale keuken, rijst en curry, hoe lekker ook, wordt na een aantal dagen vrij eentonig. Niet dat u daar last van al hebben als u verblijft in de betere hotels, daar wordt u steeds (zij het niet altijd even verfijnd) een internationaal assortiment aangeboden. Wat ik zeker kan afraden is zelf een wagen besturen. Openbaar (en dus liefst trein-) vervoer is een ernstige optie, maar voor de meer gegoede lezer is een wagen met chauffeur huren zeker een optie (reken vanaf 20 Euro per dag). Ik kan u van harte mijn *driver* SM Lankaye, Lanka *pour les amis*, aanraden.

Overal zijn er ook typische toeristische activiteiten ontstaan, zoals folkloristische dansgroepen, olifanten safari's, rondvaarten in de moerasgebieden van het zuidwesten. Tussen Kandy en de oude steden vind je kruidentuinen waar tot in het fijnste detail uitgelegd wordt welke kruid voor welk ongemakje dient. Op het eerste zicht is er een kruid voor of tegen alles: cellulitis, snurken, haaruitval of net ontharing, reuma,... , allemaal mooi in zalfjes en poedertjes ter plaatse te koop. Ook kan je shoppen naar edelstenen, wiens opgravingen een ware *cottage industry* zijn in het land. Daarnaast heeft zich doorheen het land een ganse fauna van kleinsverdieners ontwikkeld rond de toeristische industrie: gidsen, verkopers van souvenirs allerhande, die je aanhoudend aanspreken om hun waar aan te prijzen. De onophoudelijke *what's your name, where do you come from*, steeds met de bedoeling om je iets te verpatsen, kan op den duur op je zenuwen werken, maar niks is volmaakt. Dit blijft de achillespees van het *upmarket* positioneren van Sri Lanka. De hotels beantwoorden aan alle normen, maar eenmaal buiten de beschermde muren ben je in een ontwikkelingsland, met de verkeerschaos, bedelarij, enzovoort van dien.

Het viel me op dat de toeristische dienst me aan de kust uitsluitend in speciaal gelegen hotelletjes deed logeren: hetzij hoog op een rots, hetzij het binnenland in, dus mooi buiten het bereik van de laatste der golven die Sri Lanka heeft vorm gegeven. De tsunami heeft nagenoeg de ganse kuststreek geraakt. Het ganse oosten, zuiden en zuidwesten werd getroffen, enkel Colombo en de (niet toeristische) kust ten noorden van de stad werden gespaard. Laat er geen twijfel over bestaan hoe catastrofaal deze geweest is: met meer dan dertigduizend doden en meer dan 800.000 daklozen (volgens Srilankaanse bronnen) is dit een humanitaire ramp van de bovenste plank.

Tijdens mijn verblijf (augustus 2005) waren alle gebieden tussen Colombo en Galle terug bereikbaar zonder enige hinder. Niet dat alles heropgebouwd is. Veel gebouwen dicht bij de kustlijn zijn nog volledig in puin, terwijl anderen, er net naast weer terug volledig heropgebouwd zijn. De overheid kan de traagheid van heropbouw voor een heel deel op haar eigen conto schrijven. In een moment van zinsverbijstering heeft de president gedecreteerd dat het heropbouwen van huizen binnen de 100 meter van de kust verboden

was. Dus, bovenop de immense problemen van de heropbouw, werden er torenhoge *self inflicted* problemen bij gecreëerd: er moest voor ettelijke tienduizenden nieuwe gronden gezocht worden. Je kan je inbeelden dat diegenen die van het toerisme leven hun winkels en hotels niet in het binnenland gingen heropbouwen, dat de vissers niet staan te trappelen om landinwaarts te gaan wonen, en dat de NGO's geen zin hadden huizen te bouwen daar waar niemand wil gaan wonen. Uiteindelijk is de wet dan toch ingetrokken, maar of dit wil zeggen dat alle zorgen voor deze bewoners van de baan zijn is nog maar zeer de vraag.

De eerste gebouwen die werden heropgebouwd langs de kust (velen zonder toestemming, en ondanks tegenwerking) waren de hotels, restaurants en bars langs de kust. Soms liggen tussen de splinternieuwe constructies nog de ruïnes van een verlaten pand. De overblijvende ruïnes voegen een surreële dimensie toe aan de reis. Echt schrijnende situaties heb ik niet gezien (ik ben ook niet in het ergst getroffen gebieden in het oosten geweest). De houten huizen waarin de meerderheid van de daklozen zich bevinden zijn *basic* maar zeker niet mensonwaardig.

Samengevat: de lidtekens van de tsunami en de burgeroorlog zijn nog niet uitgewist, maar in de praktijk zal dit u niet beperken in uw mogelijkheden. En zonder twijfel, Sri Lanka heeft veel in zijn mars voor de op variatie beluste toerist. Hij zal er de ongemakjes van het reizen in een (gelukkig erg veilig en vriendelijk) ontwikkelingsland bijnemen.